

„Éppoly finom udvaronc, mint derék katona volt”

F. Molnár Mónika: A birodalom szolgálója – Raimondo Montecuccoli

(1609–1680) c. kötetének recenziója¹

A címben szereplő idézet az az F. Molnár Mónika által megválasztott gondolat, melyet Acsády Ignác, a dualizmus évei alatt tevékenykedő neves történész fogalmazott meg egyik szintézisében.² E mondat tökéletesen leírja Raimondo Montecuccoli életében elért sikereinek receptjét: példamutatóan jó udvari kapcsolatok és katonai pedánság a csatamezőn. A kötet megírásával szerzőnk ennek a bámulatosan nagyívű karriernek a bemutatására vállalkozott.

F. Molnár Mónika a HUN-REN Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézetének tudományos munkatársa. Kutatási területe főként a 16–17. századi török–magyar–italiai kapcsolatok, a török kultúrtörténet és a Mediterraneum olasz–török kölcsönhatásai. Mint italianista és oszmanista számos hadtörténeti, diplomáciatörténeti publikációt jegyez, amelyek közül példaként kiemelendő két önálló munkája: a Luigi Fernando Marsigliéről és a kortárs, olasz hadi írókról szóló munkája,³ továbbá az előbb említett, sokrétű humanistának az Oszmán Birodalomról írt művének jegyzetekkel ellátott fordítása.⁴

Így tehát jól illeszkedik szerzőnk tudományos kutatásaihoz a Kronosz Kiadó *Sziluet: Korszerű történelmi életrajzok* című sorozatának legújabb kötete. A sorozat eddig megjelent darabjai a következő képletet adják: kompakt, modern életrajzok olyan (főként magyar) történelmi személyekről, akiknek a történettudomány még nem, vagy mára – a tudomány haladásával – avittá vált életrajzot szentelt. A sorozat főhősei több esetben olyan karakterek, akik a történeti kutatás, illetve – ebből kifolyólag – a történelemoktatás egy távolabbi peremén helyezkednek el. A könyvsorozat már nevével is programot ad: a tárgyalt történelmi személyekből csak halvány körvonalakat, „sziletteket” látunk – a problémát pedig a könyvsorozat oldja fel. A könyv szorosan kapcsolódik három, már a sorozatban megjelent

¹ F. Molnár Mónika: *A birodalom szolgálója. Raimondo Montecuccoli (1609–1680)*. Pécs, 2024. (Sziluet – Korszerű Történelmi életrajzok) (A továbbiakban: F. Molnár, 2024.)

² Acsády Ignác: *Magyarország története I. Lipót és I. József korában (1657–1711)*. Bp., 1898. 183. p. (A magyar nemzet története 7.)

³ F. Molnár Mónika: *Olasz hadi írók és generálisok Bécs és Isztambul között: L. F. Marsigli és kortársai*. Bp., 2016.

⁴ Luigi Fernando Marsigli: *Az Oszmán Birodalom katonai állapotáról, felemelkedéséről és hanyatlásáról*. Hága–Amszterdam 1732. Fordította és jegyzettel ellátta: F. Molnár Mónika. Bp., 2007.

kötethez, amelyek Savoyai Eugén,⁵ Bádeni Lajos⁶ és Lotaringiai Károly,⁷ vagyis a nagy török háború legjelentősebb hadvezéreinek életrajzát dolgozzák fel.

Maga a mű Montecuccoli egyfajta közös, „multinacionális emlékezetének” rövid kifejtését követően ismerteti a 17. század itáliai városokban és államokban, továbbá a császári udvarban uralkodó kusza viszonyokat, bepillantást engedve az olvasónak például a franciák feletti katonai győzelemre törekvő ún. „spanyol párt” (*Militärpartei*) és a vele szembenálló, a kereskedelmet és gazdasági fejlődést előtérbe állító erő (*Merkantilpartei*) elképzeléseibe. E részeket követően Montecuccoli különböző, katonailag is aktív életszakaszait veszi végig szerzőnk kronologikus sorrendben. A feltörekvésének és tapasztalatszerzésének teret adó harmincéves háború életeseményeinek, az 1660-as években a magyarországi hadszíntéren való tevékenységének, továbbá az 1670-es évek ismételten a franciák ellen vívott harcainak bemutatása után két, tematikusan kiragadott fejezettel találkozunk. Az első esetében megismerhetjük főhősünk humanista jellemvonásait, írói vénáját, gazdag hadelméleti munkásságát, hadászati axiómáit. A második fejezetben Montecuccoli egy kevésbé ismert oldalát mutatja be szerzőnk: a császár bizalmas diplomatáját. Erre már csak azért is érdemes kitérni, hisz egy átlagos magyar olvasónak újdonságot jelenthetnek az itáliai hadvezér külkapcsolati szerepvállalásai. A háború zajaitól csendesebb 1650-es évek során ott találjuk a botrányos életű Krisztina svéd királynő mellett Stockholmban, akit a Rómába tartó útja során szintén elkísér, továbbá egy rövid követséget vezet Oliver Cromwell Angliájába 1655 őszén. Ennél is izgalmasabb talán az 1655. évi pozsonyi országgyűlés ideje alatt megmutatkozó rivalizálása Lippay György esztergomi érsekkel a bíborosi cím megszerzéséért. A könyv záró akkordjaiként megismerhetjük Montecuccoli családi kapcsolatait, halálának körülményeit, amelyet egy zárszó, a kronológia, a jegyzetek, a felhasznált irodalom, továbbá a könyvben való adatkeresést nagyban megkönnyítő portrék, képek, térképek jegyzéke, a személy- és településnevek mutatója követ.

Érdemes pár szót ejteni a könyv kimondott célkitűzéséről: Montecuccolit „megfelelő módon, lehetőség szerint a magyar nemzeti sértettségétől függetlenül helyezzük el saját korában”,⁸ tehát a sokoldalú humanistáról és hadvezérről a magyar történeti emlékezetben meggyökeresedve élő negatív benyomások helyébe a recens, mára tudományos paradigmaként

⁵ Oross András: Európa GÉNIusza. Savoyai Eugén élete és kora (1663–1736). Pécs, 2019. (Sziluett – Korszerű Történelmi életrajzok)

⁶ Bagi Zoltán Péter: Türkenlouis. Bádeni Lajos (1655–1707). Pécs, 2019. (Sziluett – Korszerű Történelmi életrajzok)

⁷ Tóth Ferenc: A hercegség nélküli herceg. Lotaringiai Károly (1643–1690). Pécs, 2021. (Sziluett – Korszerű Történelmi életrajzok)

⁸ F. Molnár, 2024. 23. p.

elfogadott kép ismertetése az olvasóval. Szerzőnk alaposan ismeri a Montecuccoliról íródott külföldi (olasz, angol és német) munkákat, biográfiákat, továbbá a hazai, leginkább csak kontextusokat teremtő, nemzeti történetünk szempontjából jelentős életrajzi paneleket (magyarországi haditevékenység, Zrínyi–Montecuccoli-viszony) elemző szakirodalmat. Mindemellett a firenzei Medici Levéltárban, a Modenai Állami Levéltárban és az Osztrák Állami Levéltár tagintézményeiben végzett levéltári kutatások során fellelt források is felhasználásra kerültek. Levéltári források ennek ellenére szinte alig vannak jelen szerzőnk munkájában, jól láthatóan a meglévő hazai és nemzetközi szakirodalomra építkezik, amelyre indokul két dolog szolgál: egyrészt mind a német,⁹ mind az olasz¹⁰ nyelvterületen készült az ezredfordulót követően modern, tudományos életrajz – ezek mellett nehéz új megállapításokat tenni levéltári források alapján; másrészt a császári hadvezérről magyar nyelven még nem készült életrajzi szintézis, így a magyar közönség számára a külföldi és hazai munkák szintetizálása is óriási előrelépésnek tekinthető a kora újkor változó világát meghatározó személyek sűrű mezején.

Amennyiben ezt összevetjük a kötet könnyen kézbevehető, kicsiny méretével, az esztétikus portrékkal, metszetekkel és térképekkel ellátott oldalaival, a könnyed, gyorsan befogadható nyelvezetével, egy rendkívül kellemes összképet kapunk. Azonban ne essünk tévedésbe: a szerző tudományos igényességű kötete nemcsak a laikus olvasóközönségnek, hanem akár a korszakot kutató történészeknek is tökéletes „első lépcsőfok”, hogy általános képet kapva is megismerjék a szerző főhősét, ugyanis a historiográfia mély ismereteivel felvértezett, modern szintézist foghatunk kezeink között. A könyv tehát sikeres: az olvasó számára jól tapintható az az ügyesség, amivel Montecuccoli az udvari és családi kapcsolatain keresztül bekerül a császári katonaságba, majd az uralkodói kegyen és harctéri sikerein kapaszkodva felküzd magát pusztá zászlósból a katonai hierarchia csúcsára, s mindeközben jelentős tudományos munkásságot hagy hátra maga után. Hogy Raimondo Montecuccoli mennyire sokszínű és fontos karaktere is volt a korszaknak, F. Molnár Mónika jól összefoglalja művében: „[...] sikeres zsoldos katona és hadvezér, taktikus és stratég, a modern katonai gondolkodás előfutára, és emellett művelt humanista, költő, író, tudós, illetve filozófus is. Így tehát egyszerre volt a kard és a toll embere, az összhang megteremtője Mars, a háború istene, valamint Minerva, avagy a Múzsák között.”¹¹

⁹ *Schreiber, Georg*: Raimondo Montecuccoli. Feldherr, Schriftsteller und Kavalier. Graz–Wien–Köln, 2000.

¹⁰ *Rossi, Berardo*: Raimondo Montecuccoli. Un cittadino d'Europa del Seicento. Bologna, 2002.

¹¹ *F. Molnár*, 2024. 11. p.

Matolcsi Péter